משפט כהלכה

דיונים ופסקי דין מבית דין צדק "משפט כהלכה" בראשות הג"ר יונתן שושן שליט"א | גיליון 306

טנדר הסעות שאיים על בחור שידרוס אותו כששמר על מקום חנייה בתל אביב

א. בשכונת אבו כביר בתל אביב, אחד השכנים בבניין רצה לבנות מרפסת גדולה עם יציקת בטון, והביא קבלן גדול לצורך הרמת המבנה, וסוכם שביום ראשון ר"ח כסליו יבוא המשאית בטון מחברת 'סולל בונה' והמשאית של המשאבת בטון של 'מוחמד אבו חליל' בשעה 10 בבוקר, ולצורך כך צריך לשמור שהרכבים לא יחנו לאורך המדרכה בזמן הזה כדי שהמשאיות יוכלו להיצמד לבניין, ובעל הדירה עמי בוזגלו הביא איזה בחור ואמר לו תעמוד כאן ותתפוס לי את החניות ריקות מרכבים שיוכלו להיכנס לשם המשאיות בטון ואני ישלם לך ע"ז 300 ש"ח והבחור הסכים, והבחור עמד שם שעה ובשעה תשע הגיע לשם איזה טנדר הסעות מחברת 'מושיקו מלך הכביש' ורצה לחנות וביקש מהבחור לזוז אבל השומר לא רצה לזוז, ובעל הטנדר התחיל להיכנס לתוך החניה ואמר לבחור תזוז אם לא אני דורס אותך, ואמר לו הבחור אבל אני שומר את זה לשכן בבניין ליד, ואמר לו נהג ההסעות מושיקו, הכביש לא שלך ולא של אבא שלך הוא של כולם לא כל אחד יכול לתפוס את הכביש אם הוא רוצה, ונכנס עם הטנדר לחניה והבחור הוכרח לזוז מהכביש, והגיע בעל הבית עמי בוזגלו ושאל אותו למה זזת הגיעו כל המשאיות, ואמר לו הייתי אנוס כמעט דרס אותי ומה היתי אמור לעשות להידרס בכביש, ואמר לו עמי בוזגלו אני לא משלם לך כלום מכיוון שאין לי הנאה מהשמירה ששמרת לי על הכביש, ואומר לו הבחור אתה תשלם לי טיבין ותקילין כי אני עשיתי את העבודה לשמור ומה אני יעשה שמישהו אנס אותו בכח, ועוד טוען עמי בוזגלו שהיות והכביש שייך להפקר א"כ אין דין פועל כשעובד להפקר ואני לא ישלם לך כלום, ואילו הבחור טוען מה זאת אומרת עבדתי להפקר והרי אני עבדתי בשבילך ומה זה משנה הפקר או לא, ובזה באנו לדון האם צריך לשלם לו 300 ש"ח שהרי עמד ושמר או שאין צריך לשלם לו?

נהג הסעות שנתקע בכביש 443 בגלל חפץ חשוד

ב. שמעון מלול נהג בחברת הסעות הוזמן מירושלים למודיעין עילית לקחת נוסעים ובהגיעו לצומת שילת היה חפץ חשוד שגרם לשעתיים פקק מה שגרם לנוסעים לוותר על הנסיעה ודורש מהם שישלמו לו והם טוענים שאין צריכים לשלם אחרי שיש כאן אונס לנהג הסעות ואין להם שום הנאה ממה שיצא אליהם, ובאו לשאול האם צריך לשלם לו משהו או שאי"צ לשלם לו כלום?

דרייבר שפגש את האדם בתחילת הדרך שנשלח אליו עלונים ואין צורך בנסיעה

ג. שלח גיליונות 'משפט כהלכה' מבית וגן לפתח תקווה ע"י דרייבר ואיך שהדרייבר התחיל לנסוע הגיע המפיץ לבית וגן ואין צורך בנסיעה ואמרו לו לעצור ורוצה הדרייבר את כספו על המשלוח כי למעשה זה הגיע למפיץ, ואילו טוענים בהנהלת הגיליון שזה אונס ואין צורך בך האם מחויב לשלם לו דמי שליח?

• **הטעה את בעל המלון שהבטיח לו חדר בזול ובאמת הבטיח לו ביוקר** (עמ' 4)

תשובות

א. ישלם לבחור רק דמי תשלום כמה שווה לשמור חניה, אבל מהזמן שהוא לא שמר קשה לחייבו אפי' שזה באונס, וכמו שיבואר בפנים בהרחבה, ואין טענה כזאת עבדת במקום שהוא הפקר היות וזה היה להנאתו של הבעלים.

ב. אם יש חפץ חשוד זה פסידא דפועל שאין שום הנאה ממנו ויש לדון האם זה נקרא כמכת מדינה ולכן יתפשרו בדבר.

ג. אם לא שילם לא ישלם דיתכן וזה אונס שאין צורך בשליח ואם שילם לא נוכל להוציא מידו.

נימוק הדין

בתשובה זו נדון בחמשה נידונים: א. האם חייבים לשלם לפועל שנמנע ממנו לבצע את עבודתו מחמת אונס. ב. האם שליח שנעשתה שליחותו בפועל זכאי לשכרו. ג. האם פועל זכאי לשכרו כשלא הייתה הנאה לבעל הבית. ד. האם נהג הסעות שנאנס ולא הגיע ליעדו זכאי לשכרו. ה. יסוד חיוב התשלום בשומר על הפקר.

האם חייבים לשלם לפועל שנמנע ממנו לבצע את עבודתו מחמת אונס

הנה הדבר הראשון שיש לנו לדון זה האם בכלל מותר לשכן לחסום את החניות של הכביש לצורך משאיות בטון, או שזה חב לאחרים שאין להם היכן לחנות, ב' האם יש חיוב לעמי בוזגלו לשלם לפועל את כספו מדין 'פועל' שעמד ושמר וקרה לו אונס שלא נתנו לו לשמור, ג' האם אפשר לחייב את הפועלים לשלם מדין 'שומר' ששמא ונאנס.

והנה לגבי הנידון הראשון האם מותר לחסום את מקום החניות לצורך משאיות כשזה חב לאחרים שלא יהיה להם חניות, נראה שאם זה לזמן קצר אין בזה בעיה שהרי אפי' שזה חוב לשכנים אבל זה חוב לכל השכונה, שמשאיות חונות באמצע הכביש וחוסמות את התנועה, ועוד שאינו נקרא חוב כי יום אחד אני בונה ולוקח את החניה לכמה שעות ויום אחד אתה בונה ולוקח את החניה לכמה שעות, והיות וזה משהו שמקובל בכל העולם יש היתר לתפוס את החניה לצורך המשאיות, וא"כ שאינו איסור, יכול להעמיד מישהו שיתפוס לו את המקום לזמן.

ואלא שיש לנו לדון האם מגיע לפועל משכורת כשעמד לעשות את העבודה ובאמצע נאנס שנכנס טנדר וכמעט דרס אותו, האם אמרינן שהיות והוא מזומן לעבוד והוא כבר בעבודה הוא יקבל מחיר מלא, או שהיות ולמעשה הוא לא הביא את הסחורה שזה חניה ריקה שהשאיר חניות ריקות לצורך המשאיות לא יקבל כלום, הדין עם מי.

שיטת המרדכי בדין שליח שנאנס ולא השלים את שליחותו

ודין זה מתחיל **במרדכי** (בב"מ סימן שנג) שכתב וזה לשונו: "שליח שהיה נושא אגרות בשכר ומצא תגר וחזר בו נראה דהוי פסידא דפועל בין היה לשניהם לידע האונס בין לא היה לשניהם לידע הכל הוי פסידא דפועלים, ואם היה לבעלים לידע ולא לפועל פסידא דבעל הבית, ושליח זה אפי' מה שקיבל מן השכירות יחזיר ואפי' מחצי הדרך לא יטול שכר, דלא דמי לשוכר החמור ומת בחצי הדרך דהתם אלו בעי למיתי עד הכא לא אגרא בעי למיתב, אבל הכא לא נהנה כלום, ודומה לספינה זו ויין סתם דפריך תלמודא אמאי מה שנתן לא יטול" עכ"ל. **ובביאור הדבר מצינו שלש ביאורים בפוסקים מה הנידון שדיבר המרדכי.**

א' דעת הרמ"א (סימן שלה סעיף ב) שמדובר שאדם שלח שליח לתת אגרות למקבל שנמצא בעיר אחרת וישלם לו ע"ז את דמי השליחות ואיך שהשליח יצא מבית המשלח הוא פוגש את האדם שצריך לקבל את האגרת ונחסך ממנו הליכה עד המקבל, והשליח רוצה תשלום על השליחות היות ונעשתה

עורך ראשי: הרב משה מאלא שליט"א mexicomoshe@gmail.com

השליחות, ואילו המשלח טוען שזה שליחות בטעות אילו היה יודע שיפגוש את המקבל מחוץ לבית.

שבזה נקט המרדכי שלא מגיע לשליח כלום אפי' את דמי חצי הדרך שהלך למקבל, ולא אמרינן שהיות ולמעשה עשה שליחותו שהגיע למקבל והעביר את המעטפה יקבל מחיר מלא, **אלא אמרינן דהיות ולא נהנה מהשליחות שהרי התברר שאין צורך בה שהרי המקבל הגיע לנותן שלא יקבל אגורה שחוקה.**

האם שליח שנעשתה שליחותו בפועל זכאי לשכרו

ובסמ"ע (סימן שלה אות ט) **הקשה** על הרמ"א שאינו מבין למה השליח לא יקבל את שכרו אחרי שהתנאי היה שיעביר למקבל ונעשה בקשתו שזה הגיע למקבל ושיקבל משכורת שלימה על עבודתו, ולכל הפחות את דמי מה שהלך, ואמאי אמרינן שלא מקבל כלום, **והיינו שלדעתו צריך לקבל את דמי ההליכה כי נעשה שליחותו.**

ובט"ז כתב ליישב את הרמ"א שאינו צריך לשלם כלום היות וזה דומה לסימן של"ד סעיף ב' שאומר **השו"ע** שאם הביא פועלים לעבוד להביא מים לשדה והגיע גשם שנחשב כאונס ואי"צ לשלם לו כלום היות וזה אונס שהרי אי"צ את עבודתו של הפועל, **וה"נ היות והמקבל הגיע לנותן ואי"צ את השליח נחשב כאונס ולא ישלם לו כלום.**

ולכאורה הט"ז צודק שזה נחשב כאונס ושלא ישלם לשליח כלום, שהרי אילו ידע שהמקבל יגיע אליו לא היה עושה שליח, **וא"כ אמאי נוקט הסמ"ע שישלמו לפועל חצי או מחיר מלא.**

האם התקיימות מחשבת הפועל מחייבת בתשלום

ויש שני הסברים בדבר, א' דהנה מצינו **בגמ' בב"מ** (עז.) שמחלקת בין שכר פועלים להשקות את השדה והגיע גשם שפטור מלשלם לפועלים שנחשב הדבר כאונס לבין אם שכר את הפועלים להשקות את השדה והגיע הנהר שצריך לשלם לפועל שכרו משלם, **ולכאורה מה החילוק בין אם הגיע גשם לבין הגיע הנהר והרי בשניהם אין צורך יותר לעבודת הפועל.**

ובסמ"ע כתב ליישב דשאני גשם שיודעים הפועלים שהוא יכול להגיע ולכן הוי פסידא דפועלים שלא התנו זאת, אבל נהר שעולה אין יודעים כולם אם זה יכול להיכנס בכל החריצים ולא יהיה צורך יותר בעבודה וזה רק בעל הבית יודע והם לא ידעו ולכן הוי פסידא דבעל הבית.

אבל מצינו חילוק שני באור שמח (פ"ט מהל' שכירות ה"ו) דשאני נהר שביקש מהפועלים שרוצה שיביאו מים מהנהר ולבסוף נעשה מחשבתם של הפועלים שהנהר הגיע לבעה"ב, וא"כ היות ונעשתה כוונתם נחשב שמשמים זיכו אותם והוי הפסד לבעל הבית, אבל בגשם שאמר להם להביא מים מהנהר ולהשקות את השדה ובסוף הגיע מים ממקום אחר שזה מהשמים בזה אמרינן היות ולא התקיימה מחשבתם מהמקום שהם רוצים להביא מים אלא ממקום אחר, נחשב הדבר כמזל של בעל הבית שנעשתה מלאכתו ממקום אחר והתברר שאין צורך בפועל ולא יקבל שכרו שהתברר שאי בו צורך, **ולפי"ז במקום שהשליח פגש את הסוחר שאמור לקבל את האגרות באמצע הדרך א"כ התקיימה השליחות של השליח ומחשבתו לתת את האגרת ונחשב כאונס של הבעל הבית דומיא דבא הנהר שהתקיים מחשבתו ויקבל מחיר מלא או לכל הפחות חצי, וכך למד הרמ"א.**

ב' והסבר שני מצינו בהרב המגיד בשם **הרשב"א** דשאני גשם שגרם שאין יותר צורך בפועלים שנשלמה המלאכה הוי אונס לפועל שפטור מלשלם אבל כשהגיע הנהר אמנם המים נכנסו אבל עדיין יש צורך קטן בעבודה ורק העבודה הוקלה, שבזה אמרינן שהיות וצריך עדיין פועל ורק בצורה מועטת יותר אמרינן שמזלו של הפועל גרם שלא צריך עבודה קשה ולכן יקבל מחיר מלא.

ולפי"ז גם בנשלח להעביר אגרת אפי' שפגש את המקבל עדיין יש עבודה למסור לו נחשב הדבר שהוקל המלאכה והוי מזל של הפועל ויקבל מחיר מלא.

ורק הט"ז פליג שלא יקבל כלום כי נוקט שבמקום שהנהג פגש את המפיץ נחשב הדבר שנגמרה המלאכה ואין צורל לבעל הבית בפועל ופטור מלשלם.

דרייבר שפגש את המפיץ האם יקבל את דמי שליחותו

והיות וזה מחלוקת בין הט"ז והרמ"א שנוקטים לפטור את השליח לגמרי, לבין הסמ"ע שנוקט לחייב, יוכל לומר הבעה"ב קים לי כדעת הפוטרים. וא"כ בנידון דידן שפגש את השליח שהוא הדרייבר בחוץ יוכל לומר קים לי כדעת הפוטרים להיפטר מהנסיעה לשלם, ורק יצטרך לשלם לו דמי מה שהגיע עד הלקוח, ונראה עוד שבנידון של הדרייבר לכו"ע לא יצטרך לשלם כלום היות ושאני דרייבר שהתשלום על הנסיעה ועל הדלק והבלאי של הרכב ונוסף על הטרחה של הנהג, וכל שלא נעשה לא ישלם לו כלום שהרי לא טרח, **אבל מעטפה שייך לומר שהתשלום על זה שהמעטפה תגיע למקבל והמעטפה הגיע אליו.**

האם שליח שנאנס זכאי לשכרו על הזמן שכבר עבד

ואלא שכל זה פירוש אחד במרדכי, אבל מצינו הסבר שני הובא בסמ"ע, "שתגר" הכוונה בעל מלחמות שזה בעצם שודד שעומד בדרך ולא נותן לאף אחד לעבור ולכן לא הגיע השליח ליעד, ובזה דיבר המרדכי שזה אונס של הפועל ואין לו שום הנאה לבעלים בשליחותו כל זמן שאינו מצליח להגיע ליעד ולא יקבל כלום גם על הדרך שהוא כבר עשה.

ובהגהות מרדכי (בב"מ סימן תס) **הקשה** אמאי אמרינן שאם בעל הבית לא נהנה לא צריך לשלם שכר והרי אמרינן **בגמ' בהזהב** (נח.) שאומרת בני העיר ששלחו שקליהם ונגנבו או שאבדו מיד השלוחין, נשבעין השלוחין ונוטלים את שכרם מבני העיר, מוכח שאפי' שלא נהנו בני העיר מהשליחות משלם מחיר מלא על השליחות, **וא"כ כל שליח שקרה לו אונס בדרך שיקבל גם כשלא נעשתה המלאכה.**

ועוד מצינו להקשות בש"ך (סימן שג סק"ה) בשם **הרב המגיד** שנוקט שאם שומר שכר שפטור באונסים נאנס מידו לא הפסיד שכר שמירתו על הזמן ששמר אפי' שהבעלים לא נהנה ודלא **כמהר"א ששון** שנוקט שאין חיוב לשלם גם את דמי השמירה, וא"כ היות והש"ך נוקט שמשלמים את דמי השמירה אפי' שאין הנאה לבעלים שלא הגיע השמירה ליעדה, **וא"כ גם בנידון דידן ששודדים נעמדו בדרך ולא נתנו לשליח לעבור שיקבל תשלום על השליחות שעשה אפי' שלא הצליח להגיע ליעד.**

האם פועל זכאי לשכרו כשלא הייתה הנאה לבעל הבית

ומצינו כמה יישובים בדבר:

הנאה בקיום מצווה

א' בהגהות מרדכי כתב שיתכן דשאני בני העיר שיש להם שכר מצווה כשהשליח הלך להעביר את השקלים לבדק הבית ונגנב לו שמשלמים לו כי יש להם הנאה מהמצווה, **ומשמע שכל שליח שנאנס ואינו מצווה ההפסד הולך על השליח כל שלא נעשתה השליחות.**

אבל מצינו בספר תהלה לדוד (סימן סו סעיף מ) **שהקשה** שהרי שומר שכר שנאנס מצינו שמשלמים לו את דמי הדרך וכמובא **בשו"ע** (שם) אפי' שלא הלך לצורך מצווה, **וא"כ קשה ליישב את הקושיא לפי התירוץ הראשון.**

החילוק בין אונס של הפועל לאונס של בעל הבית

ב' ומצינו יישוב שני בנתיה"מ (סימן שלה סק"ג) **ובדברי המשפט** (שם סק"ג) **ובמחנה אפרים** (הל' שכירות סימן ח) דשאני מקום שהאונס הוא על השליח אז אין צריך לשלם לפועל כשלא נהנה, אבל באונס שאירע לבעל הבית צריך לשלם לפועל כשלא נהנה דמה לו לפועל ולאונס הזה, ולכן המרדכי דיבר בבעל מלחמות שלא מניח לפועל ללכת, שבזה אמרינן שהוי פסידא דפועל, אבל בשלוחם של בני העיר לקחת שקליהם שנאנס מהשליח הממון עצמו ואין לשליח עם מה להמשיך זה אונס של בעל הבית שאנסו את הממון שלו, ולכן השליח מקבל שכרו על מה שהלך אפי' שהבעלים לא נהנה כלל מהשליחות, **ולפי פירוש זה יוצא בכל מקום שהאונס מחמת פקק וכדומה הוי פסידא דפועל היות וזה מה שגרם לו שלא יכול להגיע לעבודה ואינו באשמת בעל הבית, וכגון בטנדר הסעות שלא יכול להגיע למודיעין עילית לקחתם לחתונה חשיב פסידא דפועל.**

החילוק בין אונס שכיח לאונס שאינו שכיח

ג' ומצינו יישוב שלישי במחנה אפרים דשאני הגמ' בהזהב שאם נאנסו בני העיר משלמים את דמי שליחותן כי מדובר באונס דלא שכיח שבזה הוי פסידא דבעל הבית, אבל אם הוי אונס דשכיח שבזה הוי פסידא דפועל כשלא נהנה.

הנאה לבני העיר בעצם נתינת השקלים

ד' בתומים (סימן סו ס"ק סו) יישב דשאני שלוחי העיר שאינם צריכים להביא שקלים חדשים לבדק הבית כשנאנס, וא"כ נחשב להם הנאה במה שנתנו לשליח אפי' שזה נשדד היות ולא צריכים להביא מעות חדשים, ולכן יקבל השליח שכר, אבל במקום שאין לבעל הבית שום הנאה מהשליח לא יקבל כלום.

החילוק אם האונס נגרם מחמת השליח

ה' ובתומים (סימן חו אות סח) כתב יישוב אחר ע"פ הסבר הב"ח שתגר זה בעל מלחמות שנגרם מהשליח האונס שבא עליו מישהו בעלילה מחמת שיש לו מריבה עמו ולקח לו את המעטפה ולכן לא יכול לתת למקבל, שבזה היות והעלילה נגרמה בגללו אמרינן שלא יקבל השליח כלום כשבעל הבית לא נהנה, אבל בכל מקום שהאונס לא נעשה מחמתו בזה לעולם יקבל את שכרו אחרי שהוא מזומן לעבודה גם אם אין הנאה ממנו.

החילוק בין שמירה שנעשתה לשליחות שלא הושלמה

ו' ובשו"ת נחפה בכסף למהר"י נבון (ח"א סימן כו) **תירץ** שבגמ' בהזהב מדובר ששמרו השומרים ונאנס בליסטים מזויין ונמצא שעשו שליחותן בשמירה ובכל אופן נאנס יקבלו מחיר מלא, **אבל בשליח שמצאו תגר וגרם שלא עשה שליחותו כי לא הגיע למקבל הפסיד את שכרו אע"פ שנאנס.**

האם נהג הסעות שנאנס ולא הגיע ליעדו זכאי לשכרו

ולפי כל התירוצים בנהג הסעות שנאנס שלא הגיע בגלל פקק או הפגנה וכדו' ללקוח לא יקבל את שכרו:

א' להגהות מרדכי כי זה אונס ואין כאן שום מצווה שגורמת הנאה גם שלא נעשה השליחות.

ב' לנתיבות היות וזה אונס בפועל שלא מצליח להגיע ללקוחות וכמו כל תגר ושודד שעומד בדרך שלא יקבל הפועל את שכרו.

ג' למחנ"א היות ושכיח פקקים בישראל ואינו כזה לא שכיח והוי פסידא דפועל.

ד' לתומים ביישוב ראשון דווקא אם יש הנאה בשליחות וכאן אין שום הנאה שהגיע לכניסה למודיעין עילית כל שצריכים לשלם זאת לטנדר אחר.

ה' לתומים ביישוב שני יקבל היות והאונס לא בגללו אלא בגלל הפקק, ולנחפה בכסף לא יקבל כי לא עשה שליחותו,

ונמצא שלרוב הפוסקים לא מגיע לו שכר ויאמרו המשפחה קים לי כפוטרים ולא ישלמו לנהג הסעות על ההפסד זמן ודלק שהגיע לכניסה למודיעין עילית, והיות ולמעשה לא הצליח להגיע אליהם לקחת אותם הוי הפסד לנהג ההסעות.

האם פועל ששמר על מקום ונמנע ממנו להמשיך בעבודתו זכאי לשכרו

ונחזור לנידון הראשון של הפועל שעמד ושמר על החנייה ודחף אותו הטנדר וכמעט נדרס יש לדון אם ישולם לו שכרו, שלשו"ת נחפה בכסף היות והוא שומר על המקום מגיע לו שעשה שליחותו, וכן לתומים בתירוץ השני מגיע לו שרק אם העלילה נגרמה בגללו לא יקבל וכאן זה לא בגללו אלא בגלל שרוצה את מקום החנייה, אבל לנתה"מ יש לדון שמצד אחד לקחו לו את הכביש ונחשב שהאונס בבעל הבית שלקחו לו את המוצר שבעל הבית נתן לו לשמור עליו. **אבל מאידך יתכן שהיות ואין הפסד ממון לבעלים נחשב כאונס לפועל שכמעט דרס אותו ולא ישלם לו כשלא נהנה.**

ונראה כמו הצד השני שנחשב כאונס בפועל כל שלא נפסד ממון הבעל הבית אע"פ שלקחו לו את הכביש, וכן לתומים בתירוץ הראשון שאם אין שום הנאה בשמירה לא יקבל כלום, גם כאן למעשה אין הנאה ממנו, וכן למחנ"א יתכן שזה אונס לא שכיח שידרסו אותו ויקבל, **וא"כ שהוי ספיקא דדינא לא נוכל לחייב את בעל הבית לשלם לו.**

חיוב תשלום על העבודה שנעשתה קודם לאונס

ונראה שמכל מקום ישולם לו דמי מה ששמר בינתיים שעה מדין ירד להציל ולא הציל, שאמרינן שאם ירד לים להציל את חמור חבירו ואמרו לו שיקבל דמי חמור ולבסוף לא הצליח להציל, שהדין שיקבל את שכרו שטרח להציל את החמור, וכמבואר בסימן רס"ד **ובנתיה"מ** (חו"מ סימן שלה), **וא"כ גם כאן ירד להציל לשמור על הכביש ולא הציל שמקבל את שכרו, וידוע שלתפוס חניות בלי רשות שיש אנשים שירצו להתנגד וירד על הספק שמא לא יצליח בשמירת החנייה שמישהו ירצה לחנות שם שיקבל את דמי שכרו ולא מחיר מלא של 300 ש"ח.**

ושונה ממקום שלא ירד על הספק שבזה אמרינן שאם קרה פתאום אונס לא יקבל כלום מהמשלח, ולכן להלכה יקבל דמי שעת עבודה במשק לשמור על מקום, ואם היה שם שעה יקבל 50 ש"ח בלבד.

האם שומר על הפקר זכאי לקבל שכר על שמירתו

ואלא שיש לדון האם נחשב כשומר בשב ואל תעשה שמצינו מחלוקת בפוסקים אם יש לו דין של פועל, הובא **בפת"ש** (סימן קעו) בשם **שו"ת בית דוד** (חו"מ סימן ד) שאין לו דין של פועל כל שהעבודה שלו בשב ואל תעשה, ובמנחת פיתים פליג עליה שגם אם העבודה שלו לעמוד ולא לעשות כלום זה נחשב כפועל, **וא"כ היות ורק עומד ושומר בלי לעשות כלום, שיאמר הבעלים קים לי כשו"ת בית דוד שאין לך דין פועל ואני לא ישלם לך כלום, אבל זה אינו דגם אם אין לו דין פועל דין שומר יש לו לחייבו שהרי כל שומר הוא יושב ושומר בלי לעשות מעשה.**

יסוד חיוב התשלום בשומר על הפקר

ואלא שטוען הבעלים שגם אם זה נקרא שומר היות והוא שומר על הכביש שהוא הפקר שהכביש אינו של הבעלים א"כ אין דין שמירה על הפקר ולא נחייבו לשלם לו.

ודין זה מתחיל מהגמ' בב"מ (קיח.) שמביאה סתירה האם אדם יכול לומר לפועל אחרי שהוא עשה את העבודה טול מה שעשית בשכרך, והגמ' מסיקה שלעולם לא יכול לומר טול מה שעשית בשכרך שצריך לשלם מעות במזומן מגזירת הכתוב "בל תלין שכרו" שצריך לשלם מזומן, ורק באומר לו לעבוד ולשמור על הפקר יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך.

וגם בהפקר הגמ' מסיקה שיש חילוק אם העבודה להגביה מוצרים א"כ זה נקנה לבעלים ולא יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך, אבל אם העבודה רק לשמור על הפקר ולא נגע בו יכול לומר טול מה שעשית בשכרך.

ונחלקו הפוסקים למה בשומר על הפקר יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך, האם בגלל שאינו נחשב כפועל שלו כי הוא שומר על הפקר שלא שייך לבעלים, וממילא יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך שלא תישאר קרח בלי כלום, או דילמא גם בשומר על הפקר בהוראת הבעל הבית חייב לשלם לו שכרו ומדין ערב שהרי בגללו יושב שם, ורק התחדש שיכול לפרוע לו את המוצרים שעבד.

שדעת רש"י כצד א' ודעת הסמ"ע הב"ח והרמ"ה כצד ב'. והנפק"מ כתבו הסמ"ע והב"ח (חו"מ סימן שלו) **א'** במקום שמה שעשה בשכרו זה פחות ממה שאמור לקבל על העבודה, **שלרש"י** יכול לומר לו שלא נותן לו יותר היות ואין לו דין פועל ורק לוקח את זה בשביל לא להישאר בלי כלום, **ולסמ"ע** צריך להוסיף לו היות וזה תשלום שנעשה במוצרים שעבד, וכשזה לא מספיק צריך להוסיף לו עוד משלו.

ב' כתב **ברמ"ה** אם יש לבעלים מזומן האם יכול לפרוע במה שעבד, וכגון לפרוע לו את הבלוקים שבנה, שלרש"י אין שום חיוב לתת לו מזומן היות ואינו פועל בכלל, ולסמ"ע והרמ"ה מחויב לתת לו מזומן, **ורק כשאין לו יוכל לתת לו בשכרו את הבלוקים שעשה.**

והיות **והשו"ע** (סימן שלו סעיף ג) לא נקט חילוק בדבר ונוקט שאם אמר לו שמור על הפקר יוכל לומר לו טול מה שעשית בשכרך כשלא הגביה כלום, א"כ נראה שנוקט כמו רש"י שאין לו דין פועל בכלל, **וא"כ ה"נ כאן שלא ישלם הבעל הבית לשומר על הכביש של ההפקר שהרי לא עשו שום קנין על הכביש ולא שייך להרים אותו ויפטר מלשלם לו.**

חיוב תשלום כשיש לבעל הבית הנאה מהשמירה על הפקר

וזה אינו, דברשב"א (הובא בשיטמ"ק) נקט שדווקא שאין הנאה מההפקר לא ישלם לו כלום אבל אם יש לו הנאה ששומר לו על ההפקר צריך לשלם לו מדין נהנה, **וא"כ כאן שיש לו הנאה ששומר לו על הכביש בגלל שרוצה את הכביש צריך לשלם לו את דמי השמירה.**

הטעה את בעל המלון שהבטיח לו חדר בזול ובאמת הבטיח לו ביוקר

אבי בינימינוב מטלז-סטון יש לו מוסד לימודים גדול באזור הצפון, ומטבע הדברים בשביל להחזיק את זה הוא מחובר להרבה גבירים מרחבי העולם. ובחודש אלול הוא התבקש מידידו בארץ הקודש שישכור לו איזה חדר במלון לחודש ימים, והוא ניגש לאחד המלונות ושאל שיש לו חבר אמריקאי כמה זה יעלה לו ללילה, ואמרו לו 800 ש"ח, לא פחות מזה, גם אם זה אלף לילות. ואבי שאל אותם אם הם מסכימים בפחות, ואמרו לו בשום פנים ואופן, ואבי קם והלך. ולאחר שבוע, שהתחיל להתקרב החגים והגביר האיץ בו מה קורה עם המלון, הוא רץ למלון ואמר לו: בוא נסגור על חדר. ואמר לו בעל המלון: על כמה אמרתי לך פעם קודמת? ואבי הטעה אותו ואמר לו 600 ש"ח במקום לומר 800 ש"ח, ובעל המלון אמר לו: בסדר גמור, וסגרו את העסקה ב-600 ש"ח כפול 30 יום, שזה 18,000 ש"ח. ובא לשאול האם הוא גזלן, שהרי שאל אותו בעל המלון כמה הסכום שאמרתי, והוא הטעה אותו ואמר לו סכום נמוך יותר, ויצטרך להוסיף את הסכום הנותר לבעל המלון, או שמא היות ושמע מחירון של 600 ש"ח והסכים, וזה היה טוב לו ולא אמר כלום, סביר וקביל ולא יצטרך לשלם לו יותר. הדין עם מי?

תשובה

אם בעל המלון אמר לו אתה בטוח שאמרתי 600 א"כ סומך עליו מאוד וישלם את ההפרש עד 800 לבעל המלון, אבל אם לא אמר לו אתה בטוח שכך אמר אלא ישר הסכים לא צריך לתת יותר מ-600 כי דעתו על הסכום שהוא שומע, ומכל מקום יש ליזהר כאן באיסור גניבת דעת שהטעה את בעל הבית.

נימוק הדין
שליח שאמר לפועלים סכום נמוך ממה שאמר בעל הבית

דין זה מתחיל בגמ' בב"מ (עו.) שאומרת שאם אדם שלח שליח ואמר לו: תנו לפועלים ארבע זוז, והלך השליח ואמר לפועלים שלוש זוז, והסכימו לזה הפועלים, ואח"כ נתברר להם שבעל הבית אמר ארבע זוז שיקבלו רק שלש זוז היות ושמעו את המחיר הנמוך שלש זוז והסכימו לעבוד על סכום נמוך.

ורק הגמ' מסתפקת מה הדין אם בעל הבית אמר לשליח שכור לי פועליפ בארבע והשליח אמר להם בשלש זוז, והפועלים אמרו לו כמו שאמר בעל הבית, שבזה יש לדון האם הולכים אחרי ההסכמה שלהם למחיר שלש ויקבלו שלש זוז, או שהיות ואמרו כמו שאמר בעל הבית דעתם על המחיר הגבוה שזה ארבע זוז, ונשאר הדבר בתיקו.

וברמב"ם ובשו"ע (סימן שלב סעיף ד) **נקטו שיקבל שלוש זוז, ולדעת הש"ך זה מספק מקבל שלש, אבל אם תפס לא נוציא מידו סכום של ארבע זוז, אבל בצל"ח נקט שלעולם מקבל שלש ולא מהני תפיסה.**

ולפי"ז יש לדון, כשאמר לו המשלח לשליח: כמה אמרתי, ואמר לו 600 ש"ח, א"כ נחשב שהשליח אומר לבעל המלון שהמחיר הוא 600, כמו שאמר בעל הבית, ובעל המלון מצד אחד שמע את המחיר הנמוך והוא הסכים, ומצד שני הוא אמר כמו שאמר קודם וסומך ע"ז, ומספק כשהסכים אין חיוב לתת יותר מהמחיר הנמוך, ויתן רק 600 ש"ח.

כאשר בעל המלון סומך על דברי השליח

ואלא שדין זה אינו נכון בכל המקומות. יש מקומות שנראה שהסכים ל-600 ש"ח לא בגלל שסומך עליו שכך הוא אמר, אלא רק שאל לראות שהוא לא מסתבך כשהוא תוקע מחיר, וכשאמר לו 600 ש"ח הוא בדק את עצמו האם שווה לו הסכום של 600 ש"ח או לא, וכשהסכים אי אפשר לחייבו 800 ש"ח.

אבל יש מקום שנראה שסומך עליו לגמרי, ובכה"ג הוא יצטרך לשלם 800 ש"ח, וכגון שאמר לו בעל המלון: אתה בטוח שאמרתי 600 ש"ח? ואמר לו: כן, שבכה"ג אמרינן שיצטרך לשלם לו כמו שאמר קודם, או כפחות שבפועלים.

דברי הרמ"א בשם הרשב"א

ודין זה מתחיל מהרמ"א שהביא שו"ת הרשב"א, שאם אמר לפועלים שהוא שוכר אותם ב-4 זוז, כמו ששכרתי את חבריכם, והתברר ששכר את חבריהם ב-5, שצריך לתת להם חמש, כמו ששכר את חבריהם ב-5.

והקשה בסמ"ע: אמאי ישלם 5, והרי הם שמעו שהוא אמר 4, ובכה"ג הגמ' מסתפקת, ונקטינן שנותן לו 4, וא"כ אמאי נותן לו 5?

ביאור הסמ"ע - כאשר בעל הבית בעצמו הטעה את הפועלים

ובסמ"ע כתב ליישב, דשאני מקום שבעל הבית בעצמו הטעה אותו, בזה אמרינן שמשלם כמו שאמרו החברים, כי סומך עליו לגמרי, ורק במקום שהשליח הטעה אותו אמרינן שדעתו על מה ששמע.

ביאור קצוה"ח - כאשר מוכח שסומך על מה שנאמר לו

אבל **בקצוה"ח** כתב ליישב שיש חילוק בין מקום שאמר כמו שאמרו חברינו, והם חזרו ואמרו כמו שאמרו חבריהם, שמכיוון שיש כאן שני קציצות, דעתם על מה שאמרו חבריהם, ולכן זה הודגש פעמיים.

וכך נקטו גם **בפעמוני זהב ובאולם המשפט** (סימן של"ב), והיות וכך, בכל מקום שמוכח שסמך על מה שאמרו, אפילו ששמעו סכום מסוים, אמרינן שדעתם על מה שסמכו עליו.

מסקנת הדין - חילוק בין סוגי הסכמה

וממילא בנידון דידן, שאמר להם: אני נותן לך ב-600 ש"ח כמו שאמרתי, אם נראה שסומך עליו שכך אמר, וכגון שחוזר ואומר, וכל זה בתנאי שאתה בטוח שכך אמרתי, שזה מראה שסומך עליו, שבזה משלם לו כמו שאמר.

אבל אם אינו סומך עליו, וכשאמר לו 600 ש"ח ישר הסכים, א"כ מה ששאל אותו זה בשביל שלא יתבזה כשיתקע לו מחיר, **ולכן בכה"ג יוכל לשלם את מחיר ה-600 ש"ח. ורק כמובן צריך לדעת שיש כאן גניבת דעת.**

מהלימוד לחזית הפסיקה!

מכון "משפט כהלכה" פותח תוכנית הכשרה מעשית לפוסקי הדור הבא. שנתיים של לימוד מרוכז – שעתיים בשבוע. למצטיינים מובטחת השתלבות במערך "קו ההלכה הספרדי העולמי".

הלימודים בירושלים ובני ברק. בואו להפוך לכתובת הלכתית – הצטרפו אלינו!

הקורסים נפתחים בירושלים ובבני ברק פרונטלי, ובדיגיטל מכל מקום.

250 ש"ח לחודש - אפשר להירשם במערכת נדרים פלוס וכן לחייג למספר פלא' - 0556702019 משה מ-1 עד 3 בצהריים